# Institucionalne reforme avinjonske kurije u vrijeme pontifikata Ivana XXII. (1316.-1334.)

**Jelica, Magdalena**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2018**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

*Permanent link / Trajna poveznica:* https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:467131

*Rights / Prava:* In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-03-28**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

*Repository / Repozitorij:*

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

MAGDALENA JELICA

# INSTITUCIONALNE REFORME AVINJONSKE KURIJE U VRIJEME PONTIFIKATA IVANA XXII. (1316.-1334.)

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA POVIJEST

MAGDALENA JELICA

# INSTITUCIONALNE REFORME AVINJONSKE KURIJE U VRIJEME PONTIFIKATA IVANA XXII. (1316.-1334.)

Mentor: doc.dr.sc. Marko Jerković

Zagreb, 2018.

**Sadržaj**

1. UVOD ..... 1
2. AVINJONSKO PAPINSTVO ..... 1
2.1. Stanje Katoličke Crkve u 13. stoljeću i odnos sa svjetovnim vladarima ..... 2
2.2. Pontifikat Klementa V. ..... 9
2.3. Začetci i karakteristike avinjonskog papinstva ..... 12
3. PONTIFIKAT PAPE IVANA XXII. I REFORME KURIJE ..... 15
3.1. Djelovanje pape Ivana XXII. do pontifikata 1316.g ..... 15
3.2. Financijske reforme ..... 17
3.3. Pravne reforme ..... 21
3.4. Administrativne reforme ..... 23
3.5. Reforme i odnos prema vanjskom svijetu ..... 26
a) Odnos sa svjetovnim vladarima ..... 26
b) Odnos sa spiritualcima ..... 28
c) Stav prema Williamu Ockhamu i Marsiliju Padovanskom ..... 31
d) Misije i eshatologija ..... 33
4. ZAKLJUČAK ..... 34
POPIS LITERATURE: ..... 36

## 1. UVOD

Razdoblje Avinjonskog papinstva obuhvaća period od 1309. do 1377. godine. Papina rezidencija od 1309. godine nije više bio *Vječni grad*, Rim, nego mali grad na jugu Francusku, u pokrajini Provansi, Avignon.

Ovaj diplomski rad obrazložit će na početku uzročne veze koje su dovele do preseljenja rezidencije pape kao vrhovnog poglavara duhovne vlasti, a s njim i cijelog sustava Katoličke Crkve. Glavni fokus će biti na pontifikatu pape Ivana XXII. (1316.-1334.) koji je imao najduži pontifikat u odnosu na ostale pape Avignona, a koji ujedno slovi i kao papa s najvećim političkim utjecajem Avignona. Nadalje, kroz njegov pontifikat će biti prikazane reforme koje je donio u vidu financija, prava, administracije, teoloških pitanja, a koje su utjecale na daljnji razvoj i oblikovanje papinske Kurije.

Rad je podijeljen u dvije glavne cjeline: „Avinjonsko papinstvo“ i „Pontifikat pape Ivana XXII. i reforma Kurije“. Prvi dio objašnjava društveno-političku situaciju od 13. stoljeća kroz pontifikat značajnih papi i njihov odnos sa svjetovnim vladarima, kao i uzroke budućeg konflikta između papinstva i svjetovne vlasti kao uvod u razdoblje Avinjonskog papinstva. Drugo poglavlje objašnjava Avinjonsko papinstvo, a usredotočava se na pontifikat pape Ivana XXII. i njegove značajke i reforme preko kojih se iščitava funkcioniranje Kurije u Avignonu.

Strana literatura i izvori otkrivaju mnogo, za razliku od dostupne hrvatske historiografije što pokazuje slab stupanj istraženosti razdoblja Avinjonskog papinstva u hrvatskoj literaturi. Literatura o Avinjonskom papinstvu prvenstveno obrađuje uzroke i posljedice Avinjonskog papinstva s opisom najznačanijih promjena za pontifikata određenog pape. Naglasak je na društvenim promjenama koje proizlaze iz odnosa duhovne i svjetovne vlasti, a koje su opisane kroz specifičnosti pontifikata papi; njihovih reformi i odnosa sa svjetovnom vlasti. Ovaj diplomski rad objašnjava društveno stanje u 14. stoljeću za pontifikata Ivana XXII. jer slovi kao papa koji je imao izraženu političku djelatnost i proveo brojne reforme s ciljem očuvanja položaja Crkve. Imao je veliki utjecaj na smjer razvoja avinjonskoga papinstva, ali i razvoja Kurije do konca srednjega vijeka

## 2. AVINJONSKO PAPINSTVO

### 2.1. Stanje Katoličke Crkve u 13. stoljeću i odnos sa svjetovnim vladarima

Prva polovica 13. stoljeća obilježena je pontifikatom četvorice papa u periodu od 1216. do 1252. godine, a druga polovica pontifikatom trinaest papa između 1252. i 1296. godine.[1] Razlog tomu treba tražiti u unutarnjim odnosima Katoličke Crkve, ali i odnosu sa svjetovnom vlasti. Brza promjena vrhovnog vodstva Katoličke Crkve utjecala je na slabljenje same Crkve, a dovela do jačanja svjetovne vlasti. Navedena situacija je odgovarala Francuskoj jer tako oslabljeno papinstvo nije bilo u stanju oduprijeti se širenju francuskog utjecaja na apeninskom poluotoku.

Zaokret papinske politike događa se u drugoj polovici 13. stoljeća za vrijeme pontifikata Urbana IV. (1261-1264) i Klementa IV. (1265-1268). Pape su se sve više za zaštitu obraćale Francuskoj i dinastiji Anžuvinaca, u tom trenutku Karlu I. Anžuvinskom.[2] Razlog tomu jest porijeklo obojice papa; bili su Francuzi, a papinstvo je bilo u dugogodišnjem sukobu s lozom Hohenstaufen koja je vladala na području Svetog Rimskog Carstva, pa i dijelu Italije. Fridrik II. bio je posljednji veliki vladar iz vladarske kuće Hohenstaufen za čije je vladavine Sveto Rimsko Carstvo imalo veliki utjecaj i moć.[3] Područje Italije i Sicilije iskoristio je za promicanje kulture i znanosti te je nakon njegove smrti upravljanje Sicilijom dodijeljeno njegovom vanbračnom sinu Manfredu Sicilskom. Manfred Sicilski bio je uspješni vojni vođa te papi nije odgovaralo njegovo upravljanje Sicilijom.[4] Uz pomoć pape, Karlo I. Anžuvinac 1266. godine je ubio Manfreda Sicilskog te ga je papa okrunio za kralja Sicilije što je pogodovalo i francuskom kralju Luju IX.[5] Ugovor koji je Karlo I. Anžuvinac potpisao s papom odnosio se na očuvanje papina položaja što je odgovaralo papi u tom trenutku. Ali, Karlo I. Anžuvinac je s vremenom nastojao proširiti svoju vlast na sjevernu Italiju što nije pogodovalo papi jer nije htio jakog vladara u Italiji. Papa je njegovu vlast ipak dopustio jer je imao većeg neprijatelja, a to je Konrad, zakoniti sin Fridrika II. U međuvremenu, Konrad IV. i njegov sin Konradin pokušavali su ostvariti težnje dinastije

[1] Eamon DUFFY, *Sveci i grešnici : Povijest papa,* Rijeka, 1998., str. 117.

[2] Isto, str. 118.

[3] Isto, str. 118.

[4] Ivo GOLDSTEIN i Borislav GRGIN, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku,* Zagreb, 2006., str. 308.

[5] Isto, str. 308.

Hohenstaufen za nasljedstvom u južnoj Italiji, ali bezuspješno. Izgubili su te je Konradin postao posljednji zakoniti potomak obitelji Hohenstaufen. Sukob između Manfreda i Karla Anžuvinskog dogodio se 26.02.1266. godine kod Beneventa te je papa Klement IV. svečano u Rimu dao Siciliju u leno novom knezu i pobjedniku Karlu I. Anžuvinskom.[6] Taj događaj jača francuski autoritet na apeninskom poluotoku, pa postupno francuska vlast ima sve veći utjecaj na kontrolu Kurije.

Navedena situacija u 13. stoljeću opisuje ovisnost papinog položaja o svjetovnom vladaru i njegovu razinu moći, odnosno o političkim odnosima s okolnim zemljama. Opisani događaji opisuju probleme s kojima se suočila Katolička Crkva, a ispražnjena stolica pokazuje ozbiljnost situacije.

Naime, nakon smrti pape Nikole IV. 4.4.1292. godine, papinska stolica je bila ispražnjena skoro dvije i pol godine. 05.07.1294. godine za papu je izabran Celestin V.[7] Sama činjenica da je za izbor pape bilo potrebno toliko vremena, pokazuje da je Zbor kardinala koji odabire papu, bio nejedinstven u odabiru poglavara.[8] Svojevrstan poticaj za izbor pape bila je objava pustinjaka Petera Murronea, poznatiji kao budući papa Celestin V., prema kojoj će Katoličku Crkvu pogoditi Božji gnjev ukoliko ne izaberu papu.[9] Zbog navedenog, Zbor kardinala je odlučio izabrati upravo njega, tada u osamdeset i petoj godini života s imenom Celestina V., kao osobu koja će popuniti Papinsku stolicu. Od 13. stoljeća prevladava mišljenje o dolasku pape čija bi vladavina trebala promijeniti tijek Crkve kojim je krenula i vratiti ju prvotnim korijenima, a to je siromaštvo, jednostavnost te autonomija.[10] Papa Celestin V. je zbog asketskog načina života bio smatran onime koji će to i napraviti. Stoga se vjerovalo da je on *Papa Angelicus*; onaj koji je predodređen očistiti Crkvu i vratiti joj autonomiju koju je imala prije Anžuvinaca.[11] Ali, Celestin

[6] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 237.

[7] Isto, str. 318.

[8] F.Donald LOGAN, *A History of the Church in the Middle Ages*,Taylor & Francis e-Library, 2005., str. 256.

[9] Isto, str 256.

[10] DUFFY, *Sveci i grešnici,* str. 119.: .: *Celestin bijaše vizionar,osnivač bratovštine pustinjaka, vrlo povezan s radikalnim franjevcima. Stoga je on predstavljao upravo onu dimenziju Crkve trinaestog stoljeća koja se najviše gnušala bogatstva, svjetovnosti i pravnih i političkih zamršenosti papinstva. Njegov izbor pothranjivao je apokaliptične nade da će se pojaviti Papa Angelicus, svet i duhovan papa koji će očistit Crkvu i pripremiti svijet za Kristov dolazak.*

[11]DUFFY, *Sveci i grešnici,* str. 119.

V. nije učinio niti jedno nego je postao podanik anžuvinskog kralja Karla II. Anžuvinskog. Imenovao je dvanaest kardinala, sedam Francuza od kojih su četvorica bili sicilijanski podanici Karla II.[12] Zbog zahjeva Karla II. papa se nije vratio u Rim kako je to htio Zbor kardinala nego se nastanio u napuljskom Castel Nuovom.[13] Kurija se, također uz otpor kardinala, preselila iz Aquile u Napulj te su najvažnija mjesta na papinskom dvoru zauzeli podanici Karla II. Anžuvinskog.[14] Budući da je godinama provodio asketski način života, njegovo djelovanje kao pape bez političkog iskustva se pokazalo neučinkovitim. Kada je shvatio da manjak autoriteta i podilaženje kralju stavlja Crkvu u podređeni položaj, posavjetovao se s kardinalom Benediktom Gaetanijem (budući papa Bonifacije VIII.) te se nakon šest mjeseci dobrovoljno odrekao položaja pape.[15] Tim postupkom papa Celestin postaje prvi papa koji je svojevoljno odstupio od dužnosti.

Nasljednik pape Celestina V. bio je njegov prvi suradnik, kardinal Benedikt Gaetani. Kada je izabran za papu 24.12.1294. godine uzeo je ime Bonifacije VIII. Kako bi osigurao svoj pontifikat i pobrinuo se da nema pobuna nakon njegovog izbora za papu, dao je zarobiti bivšeg papu Celestina V. Razlog tomu jest taj da bi se legitimitet njegovog pontifikata propitkivao jer je prvi puta u povijesti papinstva pontifikat jednog pape trajao dok je drugi još živ. Stoga je Celestin V. ostao u zatvoru Castell Fumone kraj Ferentina do svoje smrti 19.05.1296. godine.[16]
Papa Bonifacije VIII. potjecao je od rimskoga roda koji je imao utjecaj na većem području; od Anagnija (njegova rodnog mjesta), pa sve do Pise i Španjolske.[17] Bonifacije VIII. proglasio je prvi Jubilej odnosno Svetu Godinu, 1300. godine, kad su se deseci tisuća hodočasnika skupili u Rimu da dobiju oprost. Na taj je način papa osigurao ugled papinstva i Rima kao duhovnog središta te obogatio Papinsku stolicu, Crkvu općenito zbog prihoda i darova hodočasnika.[18] Za svoga pontifikata osnovao je rimsko sveučilište, kodificirao kanonsko pravo te ponovno utemeljio vatikanski arhiv i knjižnicu.[19] Ali, njegov pontifikat je najviše ostao upamćen po

[12] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 318.

[13] Isto, str. 318.

[14] Isto, str. 318.

[15] DUFFY, *Sveci i grešnici,* str. 119.

[16] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 319.

[17] Isto, str. 319.

[18] Isto, str. 319.

[19] DUFFY, *Sveci i grešnici,* str. 119.

sukobu s francuskim kraljem Filipom IV. Lijepim. Njihov sukob bio je sukob dviju političkih koncepcija: papine po kojoj je duhovna vlast iznad svjetovne i kraljeve koncepcije o apsolutnoj i suverenoj vladarskoj vlasti, utemeljenoj na prirodnom pravu.

Prije prikaza konkretnog odnosa Bonifacija VIII. i Filipa IV. Lijepoga potrebno je prikazati što se za vrijeme sedisvakancije događalo u Europi u političkom smislu. Dvije godine bez pape, od 1292. do 1294. godine, okarakterizirao je sukob i izbijanje rata između Engleske i Francuske. Razlog izbijanja sukoba bilo je proširenje teritorija jer je Francuska htjela proširiti svoj posjed na engleske pokrajine, Guyenne i Gascogne.[20] Budući da rat iziskuje velike troškove, bilo je potrebno prvo riješiti financijski problem koji će zasigurno imati utjecaja na moć obje zemlje. Tadašnji engleski kralj Edvard I. i francuski kralj Filip IV. poduzeli su slične mjere, a to je bio raspis poreza svećenstvu.[21] Odredili su raspisivanje poreza svećenstvu, ali bez suglasnosti pape. U tom trenutku je obojici kraljeva pogodovala ispražnjena Papinska stolica jer u teoriji nisu trebali tražiti odobrenje od vrhovnog poglavara Katoličke Crkve budući da on ne postoji. Dakle, kako u tom trenutku nije bio izabran papa, nije bilo potrebe za nužnom dozvolom od Kurije za oporezivanje svećenstva kako ju je bio predvidio IV. lateranski koncil.[22] Stoga, 1294. godine engleski je kralj zaplijenio sav novac koji su njegovi službenici našli u engleskim samostanima i zatražio polovinu svih svećeničkih prihoda.[23]

Na navedene okolnosti papa Bonifacije VIII. je odgovorio bulom *Clericis laicos* izdanom 24.02.1296. Njome je zaprijetio ekskomunikacijom svakome tko pokuša oporezivati svećenstvo bez papinog odobrenja.[24] Bula započinje izjavom: *Kroz cijelu povijest jasno se pokazuje neprijateljstvo svjetovnjaštva prema klericima, iznimke nema ni danas*.[25] Nadalje, ukazuje na konkretne probleme s gledišta Katoličke Crkve: *Svjetovnjaci nisu zadovoljni unutar svojih granica, teže onome što je zabranjeno i gube uzde u potjeri za onim što je izvan njihove jurisdikcije*.[26] Navodi i da: *Na prelate crkve, klerike, redovnike se stavlja težak teret, oporezuje ih se, propisuju im se nameti…. na svakakve načine ih se pokušava porobiti i uskratiti im njihova*

[20] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 320.

[21] ULLMANN, *A short history of the papacy in the middle ages,* str. 273.

[22] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 321.

[23] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 373.

[24] Henri, PIRENNE, *Povijest Europe*, Split, 2005., str. 245.-246.

[25] Ernest F. HENDERSON, *Selected Historical Documents of the Middle Ages*, London, 1910., str. 432.-434.

[26] Isto, str. 432.-434.

*dobra, na svakave načine ih se pokušava porobiti i lišiti njihova utjecaja*.[27] Bulu završava izjavom da: *... prelatima i već prije spomenutim klericima mi strogo zapovijedamo, pod silinom njihove poslušnosti i pod prijetnjom ekskomunikacije, da ne smiju pristati na takve zahtjeve*.[28] Papa Bonifacije VIII. u cjelovitoj buli niti u naznačenim odlomcima nije konkretno spomenuo zbog koga ili zbog kojih događaja izdaje bulu *Clericis laicos*. Ali, poznavajući prilike koje su se događale prije i za vrijeme njegovog pontifikata, vidljiv je sukob pape s kraljem Engleske i Francuske te upućenost bule na neodobravanje njihovog djelovanja. Iz navedenih odlomaka se može iščitati da je cilj bule bilo održanje Crkve kao one institucije koja će imati pravo na oporezivanje svećenstva.[29] Tim postupkom je papa naglasio autonomiju Crkve, ali se i upustio u otvoreni sukob s vladarima i plemićima koji financijska pitanja i pitanja poreza nisu htjeli ostaviti Crkvi jer je smatrana institucijom koja treba biti podložna svjetovnoj vlasti.[30] Nakon objave bule, Francuska je zabranila izvoz novca, mjenica i plemenitih kovina.[31] Isto kako je i papa objavio bulu ne imenujući direktnog protivnika, tako je i zabrana u Francuskoj označena kao uobičajena ratna mjera, ali mjera kojom će papa imati puno manji godišnji proračun jer je ovisio od francuskih doprinosa.[32]

U Francuskoj je započeo otpor kojim je upravljao dvor, a zaključak je bio sljedeći: *Kleričkoj se Crkvi preporuča dalekosežna produhovljenost: njezino je zvanje sakramenat i žrtva, mora se pobrinuti za nebesko, a ne za zemaljsko kraljevstvo. Crkva (domaća) mora pomoći kralju, jer je taj postavljen da je štiti.*[33] Engleska je na drugačiji način odgovorila na papinu bulu; vrhovni sudac je donio odredbu u kojoj se svećenstvo praktički stavlja izvan pravne zaštite.[34] Nakon poduzetnih mjera s francuske strane, papa Bonifacije VIII. je optužio Filipa IV. Lijepog da vrijeđa crkvene slobode te da bula *Clericis laicos* omogućava papi da štiti svoj kler, ali da ne

[27] Ernest F. HENDERSON, *Selected Historical Documents of the Middle Ages*, London, 1910., str. 432.-434.

[28] Isto, str. 432.-434.

[29] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 321.

[30] Isto, str. 321.

[31] Isto, str. 321.

[32] Isto, str. 321.

[33] Isto, str. 321.

[34] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 373.

isključuje pomoć kralju dopuštajući mu posebne poreze.[35] Suočen problemima sa svjetovnom vlasti i kraljevima, papa Bonifacije VIII. se opravdao zbog izdavanja bule navodeći da se nigdje ne spominje protiv koga je ona usmjerena, da je općenito pisana kao upozorenje te se požalio na novonastalu zabranu uvoza novca, mjenica i plemenitih kovina iz Francuske.[36] Nadalje, donio je odredbu kojom je dopustio da vladari mogu oporezivati svećenstvo u svom kraljevstvu i bez papinog dopuštenja u slučaju velike opasnosti za zemlju.[37] Ali, navedeno riješenje nije pomoglo.

Nadalje, sukob Bonifacija VIII. i Filipa IV. dogodio se zbog konfiskacije posjeda nadbiskupa Narbonnea, a koji su pripadali posjedu Crkve. Bonifacije VIII. u Pariz poslao kao legata biskupa od Pamiersa, Bernarda Saisseta koji je osim navedenog trebao isporučiti papin zahtjev o očuvanju crkvenih financija jer je Filip IV. pridržavao desetinu za sebe i ubirao dohotke upražnjenih biskupija.[38] Naime, biskupu je kralj oduzeo gospodstvo nad gradom Pamiersom, a Bonifacije VIII. budući da se nije slagao s navedenim postupkom je Bernarda Saisseta imenovao biskupom u Pamiersu što je Filip IV. shvatio kao protuudar. Legat je svojim ponašanjem uvrijedio kralja, pa se zbog toga protiv biskupa Bernarda Saisseta 1301. godine pokrenuo proces radi veleizdaje, vrijeđanja kralja, hereze i simonije.[39] Tadašnja vlast ga je osudila krivim i predala metropolitu, nadbiskupu Narbonnea, a papi je dostavljen izvještaj cijelog suđenja te zahtjev za kaznom biskupa, ali papa to nije učinio.[40] Situaciju je iskoristio i izdao novu bulu *Salvator mundi* kojom kralju oduzima privilegije koje je imao u okrilju Katoličke Crkve jer je navedenim postupkom protiv biskupa Bernarda Saisseta povrijedio slobodu i pravni imunitet Crkve.[41]

Kako bi javnosti prikazao svoju konačnu odluku i stav da je papinski autoritet iznad autoriteta kralja, papa je organizirao koncil koji se trebao održati u Rimu 1.11.1302. godine, a na njemu bi sudjelovali francuski biskupi, kanonski i teološki stručnjaci.[42] Uz kler, pozvan je i

[35] Andreas WILLERHAUSEN, *Die Päpste von Avignon und der Hundertjährige Krieg: Spätmittelalterliche Diplomatie und kuriale Verhandlungsnormen (1337-1378),* Berlin, 2014., str. 108.

[36] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 321.

[37] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 373.

[38] ULLMANN, *A short history of the papacy in the Middle Ages*, str. 273.

[39] Isto, str. 273.

[40] Isto, str. 273.

[41] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 326.

[42] Isto, str. 326.

francuski kralj. Kako bi uputio francuskog kralja Filipa IV. Lijepog u događaje o kojima će se raspravljati na koncilu, Bonifacije VIII. mu je uputio pismo *Ausculta fili* („Slušaj sine“). Pismo sadrži sve crkvene pritužbe protiv francuske krune i njezinih pomoćnika te govori o bezuvjetnoj nadređenosti papinske vlasti nad svakom svjetovnom.[43] Francuski kancelar Pierre Flotte objavio je krivotvorinu bule *Ausculta fili,* nazvanom *Deum time* u kojoj navodi iskrivljen sadržaj papine bule.[44] U isto je vrijeme objavljen navodni kraljev odgovor papi *Sciat maxima tua fatuitas* u kojoj kralj tvrdi da u svjetovnim odlukama nije nikomu podložan**.** U sklopu navedenih događaja, održana je sjednica u Parizu na kojoj su po prvi puta sudjelovali predstavnici gradova uz plemstvo i prelate.[45] Pročitano je pismo *Deum time* te su prisutni dali potporu kralja, a bula je bila zapaljena u javnosti.[46] Cilj skupa bio je pružanje jedinstvenog odgovora papi i prikazivanja Francuske kao jake ujedinjene sile.

Papa je na razvoj situacije odgovorio bulom *Unam Sanctam* iste godine, točnije 18.11.1302. godine.[47] U njoj je Bonifacije VIII. sažeo vladarske zahtjeve Crkve te predstavlja najsnažniji i najradikalniji iskaz teorije o potpunoj nadređenosti pape svim svjetovnim vladarima.[48] Tako navodi *Izjavljujemo da je svako ljudsko biće podvrgnuto papi u Rimu, tvrdimo i zauzimamo stav o svemu onome što je potrebno za spasenje*. Navedena izjava potvrđuje njegovo nastojanje zadobivanja vrhovne vlasti nad državama srednjovjekovne Europe.[49] Francusko državno vijeće 12.03.1303. godine iznosi 29 točaka optužnice protiv Bonifacija VIII. u kojim ga se optužuje za simoniju, herezu, ubojstvo Celestina V., sodomiju, bogohuljenje i ostalo.[50] Bonifacije VIII. je iz svog rodnog mjesta Anagnija odbijao optužbe i pripremao objavu nove bule *Super Petri solio* kojom bi izrekao svečano izopćenje kralja te riješio njegove podanike zakletve vjernosti.[51] Ali, kralj Filip IV. Lijepi se dan prije objave bule s oružanom pratnjom pojavio pred Anagnijem te izdao zahtjev u kojem traženi papino odreknuće pontifikata,

[43] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 326.

[44]Isto, str. 326.

[45]Isto, str. 326.

[46] ULLMANN, *A short history of the papacy in the Middle Ages,* str. 275.

[47] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 327.

[48] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 373.

[49] Ivo, GOLDSTEIN, *Povijest 6: Rani i razvijeni srednji vijek,* Zagreb, 2007., str. 82.

[50] ULLMANN, *A short history of the papacy in the middle ages,* str. 275.

[51] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 329.

da preda crkveno blago nekolicini starijih kardinala i da se preda kao zarobljenik.[52] Ali, građani su istjerali francusku vojsku te je Bonifacije VIII. prebačen iz nesigurnog Anagnija u Rim gdje je ostao do svoje smrti.[53]

Smatra se da je zbog Bonifacija VIII. ugled papinstva pretrpio štetu.[54] Ne može mu se osporiti sposobnost upravljanja Kurijom, pravna i administrativna sposobnost, široka izobrazba te poznavanje Svetog pisma.[55] Ali, njegov način vladanja u vidu oholosti i nepotizma, nije mu pribavio dobar glas. Njegov je pontifikat ostao više upamćen preko objava i saznanja njegovih neprijatelja, kao i pokušaj da se posthumno protiv njega pokrene proces protiv krivovjera. Iz odnosa Bonifacija VIII. i Filipa IV. Lijepog se može iščitati zamršenost odnosa u 13. stoljeću. Ti odnosi ne samo da su utjecali na vrhovnu vlast kralja i pape nego i na čitavo stanje u Europi zbog važnosti Katoličke Crkve, a i svakog vladara određene zemlje. Bonifacije VIII. je htio ostvariti svoju želju vrhovnog vodstva Europe, a Filip IV. mu to nije dopustio jer je htio isto. Pontifikat Bonifacija VIII. za Katoličku je Crkvu označio daljnji pad povjerenja u Katoličku Crkvu kao onu instituciju koja više brine za dobrobit ljudi i njihovo moralno usmjerenje kao što je to postavila prva Crkva. Nadalje, njegovo neslaganje sa svjetovnim vladarima, podilaženje metodama nepotizma, financijska politika i sve navedeno prikazano najviše iz perspektive njegovih protivnika, postavilo je dobar temelj jačeg uporišta i jačanja kralja, a manje papi te nastojanja kralja oko prevlasti nad Crkvom. Do avinjonskog papinstva vidimo određeno suzbijanje svjetovnih vladara i njihove želje za proširenje sfere svog utjecaja i na Crkvu, a avinjonsko papinstvo će obilježiti upravo suprotne karakteristike.

### 2.2. Pontifikat Klementa V.

Nakon smrti Bonifacija VIII., pontifikat dobiva papa Benedikt XI., 22. 10. 1303. godine. Pripisuje mu se uspjeh dobrih diplomatskih odnosa i smirivanja tenzija između francuskog kralja Filipa IV. i engleskog kralja Edvarda I.[56] Navodi se da je bio suprotnost prethodnika, pape

[52] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 329.

[53] Isto, str. 329.

[54] August, FRANZEN, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb, 1993.,str. 97-98; 186-187.

[55] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 330.

[56] Jacques, MERCIER, *Povijest Vatikana*, Zagreb, 2001. str. 200.

Bonifacije VIII.; ponizan i blag. Pokušat će unutar Katoličke Crkve umiriti postojeće tenzije među klerom i probleme koji su se gomilali tijekom pontifikata Bonifacija VIII. Ali, u tome nije imao uspjeha.

Nakon smrti Benedikta XI. i nakon jedanaestomjesečnih konklava za novoga papu izabran je Bertrand de Got, 05.06.1305. godine, a ime pod kojim će ostvariti pontifikat jest Klement V.[57] Kako je i sam porijeklom bio Francuz i djelovao u dobrim odnosima sa svjetovnom vlasti, upravo je on bio podoban kao onaj koji će popuniti ispražnjenu Papinsku stolicu te su ga profrancuski kardinali i odabrali za papu. Da je bio podoban Filipu IV. pokazuje činjenica da je prilikom prvog imenovanja kardinala izabrao devet Francuza, od kojih su četiri bila s njim u krvnom srodstvu te jednog Engleza.[58]

Filip IV. je 1308. godine u Poitiersu predao svoje zahtjeve papi Klementu V. Od njega, kao poglavara Katoličke Crkve, je zatražio trajno preseljenje Kurije u Francusku, održavanje koncila u Francuskoj, kanonizaciju pape Celestina V., a osudu i spaljivanje kosti Bonifacija VIII., odrješenje Nogareta kojeg je ekskomunicirao Benedikt XI.[59] Papinski sud je preselio iz Poitiersa u Comtat Venaissin, točnije njegov glavni grad Carpentras, u blizini grada Avignona. Carpetras – koji je pripadao papinstvu sporazumom iz Meauxa 1299. godine – bio je sigurno mjesto rezidiranja pape, za razliku od Rima. [60] Naime, u Rimu je trajao sukob pristaša pape (gvelfi) s pristašama cara (gibelini) koji su uništili baziliku Svetog Ivana Lateranskog, a koja je bila službeno crkveno sjedište pape sa svečanim naslovom *Omnium urbis et orbis ecclesiarum mater et caput,* odnosno *Majka i glava svih crkava u Rimu i u cijelom svijetu*.[61] Njeno uništenje opisuje stanje u Italiji početkom 13. stoljeća te jedan od mnogih razloga premještanja pape iz Rima. Ovim zahtjevima se pokazuje spremnost vladara na iznošenje vlastitih zamisli poglavaru Katoličke Crkve vjerujući da može ostvariti svoje naume.[62] U tom vidu, ne smije se zaboraviti pontifikat Bonifacija VIII. jer je on cijeli svoj pontifikat proveo u sukobu sa svjetovnom vlasti, odnosno odbijao je pokušaje Filipa IV. u preuzimanju dominacije nad Crkvom. Papa Klement V.

[57] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 346.

[58] Isto, str. 347.

[59] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 346.

[60] MERCIER, *Povijest Vatikana*, str. 200.

[61] Isto, str. 200.

[62] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 348.

to nije učinio. Štoviše, Klement V. je povukao bulu pape Bonifacija VIII. *Clericis Laicos* kojom je Bonifacije VIII. htio utvrditi papinsku nadmoć nad svjetovnim vladarima.[63]

Nadalje, Klemet V. je dopustio ukidanje templara. Templari su bili crkveni križarski red osnovan u 12. stoljeću, a do 1307. godine ostvarili su iznimno bogatstvo jer su posredovali u trgovini između Levanta i Zapadne Europi te su mnogi ljudi, kao i oni sami, založili osobna bogatstva kod njih jer su imali tada razvijene bankarske sposobnosti.[64] Bili su gospodarski moćni, pa je za vrijeme sukoba s Engleskom, Filip IV. tražio financijsko uporište upravo kod njih. Templari su financijski opskrbili Filipa IV. za njegove ratne pohode i proširenja teritorija, pa im je francuski kralj Filip IV. ostao dužan.[65] Zbog toga ih optužuje za zločine poput krivovjera, bluda, grijeha koji u to vrijeme nisu bili toliko neuobičajeni za Crkvu te izdaje nalog za uhićenje dvije tisuća pripadnika templarskog reda i zaplijenu svih dobara koje su imali u svome posjedu jer bi ih na taj način on dobio u svoj posjed.[66] Za uhićenja nije bilo opravdanog razloga, pa su se primjenjivale razne metode mučenja da bi od templara dobili priznanje za lažne optužbe. Filip IV. je potporu dobio od pape Klementa V. koji je konačno 1312. godine bulom *Vox in excelso* ukinuo templarski red iako nije imao potrebu većinu glasova ostatka klera.[67] Imovina templarskog reda je raspodijeljena između ivanovaca i francuskog dvora.[68]

Unatoč namjeri da će se vratiti u Rim, Klement V. to nije učinio.[69] Neki od razloga njegova ostanka u Francuskoj, točnije Avignonu, jesu osobna privrženost domovini - južnoj Francuskoj i Gaskonji, uska povezanost s Filipom IV. Lijepim, nastojanje da postigne mir između Engleske i Francuske, loše zdravlje i stanje sukoba u sjevernoj i centralnoj Italiji.[70] Katoličkoj Crkvi je u narednim godinama namijenio novu rezidenciju u Avignonu umjesto u Rimu, a vodstvo Crkve će biti u ovisnosti o Francuskoj jer je ostavio vodstvo Crkve u većem

[63] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 358.

[64] ULLMANN, *A short history of the papacy in the Middle Ages,* str. 280.

[65] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 350.

[66] Isto, str. 188.

[67] Isto, str. 188.

[68] ULLMANN, *A short history of the papacy in the Middle Ages,* str. 280.

[69] P.R. ZUTSHI, „The Avignon papacy", *The new Cambridge medieval history, vol VI c. 1300- c. 1415,* Cambridge, 2000., str. 653.

[70] ZUTSHI, „The Avignon papacy", str. 653.

sastavu francuskih podanika.[71] Njegova odluka preseljenja u Avignon bila je početak stvaranja rezidencije u Avignonu, a koju će njegov nasljednik papa Ivan XXII. i utvrditi do 1377. godine.

### 2.3. Začetci i karakteristike avinjonskog papinstva

Iz objašnjenih događaja vidljiv je utjecaj svjetovnih vladara, konkretno tadašnjeg francuskog kralja Filipa IV. Lijepog na slabljenje utjecaja papinstva i jačanje svjetovne vlasti. Za vrijeme njegove vladavine započet je premještaj papinskog sjedišta iz Rima u Avignon te će pape svoje središte imati u Avignonu, u pokrajini Provansi, u periodu od 1309. do 1377. godine.[72] To je razdoblje u povijesti poznato kao Avinjonsko sužanjstvo papinstva, a u literaturi se može pronaći i naziv „babilonsko progonstvo" jer se ovaj period papinstva uspoređuje s biblijskim progonom Izraelaca.[73] Iako je Avignon bio suvereni papinski teritorij, određeni teolozi i povjesničari današnjice vjeruju da se ne može govoriti o sužanjstvu jer su pape slobodno otišli u Avignon jer je bio dijelom papinske države.[74]

U 14. stoljeću Avignonom i okolicom su upravljali grofovi Venaissina. Grofovija je bila pod upravom kraljeva Sicilije iz dinastije Anžuvinaca. Papa Klement V. izabran je kao papa 1305. godine, a pod utjecajem Filipa IV. je kao svoje sjedište 1309. godine uzeo upravo Avignon što će učiniti još osam papa nakon njega.[75] Avignon će biti prijestolnica Svete Stolice sve do 1377. godine kada papa Grgur XI. rezidenciju vraća natrag u Rim te su pape od tad neprekidno u Rimu. Unatoč tomu, Avignon je Papinskoj stolici pripadao sve do 1791. godine kada je za vrijeme Francuske revolucije vraćen u sastav Francuske.[76]

Pape koji su svoj pontifikat ostvarili u Avignonu bili su; 1309.-1314. Klement V., 1316.-1334. Ivan XXII., 1334.-1342. Benedikt XII., 1342.-1352. Klement VI., 1352. -1362. Inocent VI. 1362.-1370. Urban V., 1370.-1378. Grgur XI., 1378.-1394. protupapa Klement VII., 1394.-1423.

---

[71] ZUTSHI, „The Avignon papacy", str. 653.

[72] Isto, str. 653.

[73] Adrian, HASTINGS, Alistair, MASON, Hugh S., PYPER, *The Oxford Companion to Christian Thought*, New York, 2000., str. 227.

[74] http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19578 pristupljeno 25.06.2018.

[75] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 357.

[76] Percy M., JONES, *Reform and Revolution in France: The Politics of Transition, 1774-1791*, New York, 1995., str.13.

protupapa Benedikt XIII. Od svih navedenih, u ovome radu spomenut je papa Klement V., ali će naglasak biti na pontifikatu Ivana XXII. zbog reformi koji je učinio, a koje su ostavile dalekosežne posljedice za pontifikat narednih papi, a time i za Katoličku Crkvu.

Zbor kardinala i pape su se više brinuli za materijalno stanje Crkve i bili su sposobni u vođenju financija i reguliranju pravnih odnosa. To je dovelo do pada povjerenja u Crkvu kao instituciju. Dakle, položaj Crkve je bio narušen postupcima najviših crkvenih dostojanstvenika jer njihovi postupci postaju upitni gledajući s vjerskog stajališta laika iako su shvatljivi kada ih se motri sa svjetovnog stajališta. Francesco Petrarca i Dante Alighieri o situaciji i položaju Crkve u 14. stoljeću navode da je Avignon „mjesto sastanka demona" i „novi Babilon".[77]

Premještanje Svete stolice iz Rima; Vječnog grada u Avignon značilo je pomicanje težišta Crkve jer se stoljećima podrazumijevalo da je Rim Petrovo nasljedstvo i da tamo Crkva ima svoj primat jer mijenjanjem središta udaljavaju Crkvu od njezine izvorne tradicije.[78] Na taj način pape gube autoritet i u očima javnosti postaju podanici francuskoga kralja. Tomu je pridonijela i činjenica da su pape za vrijeme stolovanja u Avignonu bili većinom Francuzi, a i u Zbor kardinala ulazi sve više biskupa koji su francuskog podrijetla.[79] Ali, isto tako nekim opatima i biskupima upravljali su svjetovni vladari kako bi ostvarili svoje prvenstveno financijske ciljeve, pa su avinjonski pape pokušali sve važnije poslove obavljati na svome dvoru. To je dovelo do pokušaja centralizacije papinske vlasti kako bi vratili svoj autoritet na područjima koja počinju polagano potpadati pod svjetovne vladare. To namjeravaju učiniti otvaranjem novih ureda, crkvenih sudišta i ostalih reformi koje će biti predstavljene u daljnjim poglavljima. Nad pojedinim biskupima i opatima dominirali su svjetovni vladarali, pa su avinjonski pape nastojali centralizirati poslove na svom dvoru što je značilo da je za rješavanje važnih pravnih i upravnih pitanja bilo potrebno doći u Avignon.[80] Kao mjesto hodočašća, Avignon nije ostvario veliki prihod, pa je najveći izvor prihoda Papinska stolica imala od prodaje indulgencija koje su vjernicima jamčile oprost grijeha i poreza na svećenstvo.[81]

[77] https://sourcebooks.fordham.edu/source/14cpetrarch-pope.asp, pristupljeno 25.06.2018.

[78] FRANZEN, *Pregled povijesti Crkve*, str. 187.

[79] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 381.

[80] Isto, str. 382.

[81] Isto, str. 382.

Nakon smrti Eduarda I. (1307.godine) i Filipa IV. Lijepog (1314.godine) Crkva je i dalje izložena napadima; političkim, vojnim, društvenim. Kao institucija koja se puno brinula o siromašnima, prijenosu znanja zbog obrazovanosti klera, više nema toliki utjecaj u prijenosu duhovnih vrijednosti i intelektualnih potreba. Vjernici počinju tražiti novi način na koji bi se približili Bogu te preuzimaju neke nove metode koje nisu u skladu s tradicionalnim crkvenim naukom; praznovjera.[82]

Kako bi Crkva, a time i papa, imala svoj neovisni posjed, papa Klement VI. je 1348. godine kupio Avignon i zemljište oko njega. Ali, i dalje je Avignon bio okružen francuskim teritorijem i papinsku moć nadilazi moć svjetovnog vladara, a uz to je i geografski odvojen od ostatka Europe i svijeta.[83] Kupnja teritorija Svete Stolice pokazuje i dalje težnju papi da se osamostale i imaju autonomiju u odnosu na svjetovnu vlast.

Avinjonsko sužanjstvo se može označiti razdobljem u povijesti Katoličke Crkve kada se mijenja koncept autoriteta premještanjem iz Rima u Avignon. Ne samo da utjecaj gubi papa kao onaj koji donosi dogme koje trebaju poštivati svi vjernici i Katolička Crkva jer vjernici su počeli polako gubiti povjerenje u svećenike, biskupe, papu zbog okretanja ka svjetovnim i materijalnim užitcima u stoljećima prije. Dakako, ovakvo razmišljanje se ne može generalizirati na sve pripadnike klera jer je dio klera poštovao temeljne odredbe Katoličke Crkve koje se temelje na Svetom pismu. Neki pape ruše utjecaj Katoličke Crkve, ali postoje i oni koji će pokušati bulama, koncilima, promijeniti tijek smjera u kojem Katolička Crkva ide i vratiti se izvornim vrijednostima. S jedne strane avinjonske pape se optužuje za lojalnost francuskom kralju, za veću političku nego vjersku zaokupljenost, za nedostatak interesa za Rim. Ali, problemi s kojima su se susretali nisu spriječili avinjonske pape da se brinu o Rimu ili povećanju broja vjernika. Primjerice, uređivanjem i obnovom bazilika, širenjem kršćanstva na Istok; Mongoliji, Perziji, Kini... Njihovo najznačajnije djelo jest pravosudna i administrativna uprava jer su za vrijeme rezidiranja u Avignonu odredili raspon vlasti rimskih biskupa i i ustanovili prvu racionalnu organizaciju Kurije koje će povratkom u Rim funkcionirati odlično.[84] Iako će njihov položaj i položaj Crkve biti uzdrman u 14. stoljeću, Crkva će uspjeti opstati te se učvrstiti.

[82] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 381.

[83] MERCIER, *Povijest Vatikana*, str. 199.

[84] Isto, str. 203.

## 3. PONTIFIKAT PAPE IVANA XXII. I REFORME KURIJE

### 3.1. Djelovanje pape Ivana XXII. do pontifikata 1316.g

Nakon smrti pape Klementa V. Papinska stolica je bila ispražnjena sljedeće dvije godine, do 07.08.1316. godine kada je za papu izabran Jacques Duèse u dobi od 72. godine, koji uzima ime Ivan XXII.[85]

Jacques Duèse rođen je 1245. godine u Cahorsu, gradiću u jugozapadanoj Francuskoj koji je bio poznat kao trgovinsko i bankarsko mjesto.[86] Potječe iz obitelji koja je bilo dobrostojećeg položaja i statusa što je omogućilo njegovoj braći i njemu dobro školovanje i daljnji status. Nije poznat točan podatak, ali vjeruje se da je njegov otac Arnaud Duèse imao najmanje petero, a najviše osmero djece, ali sa sigurnošću je Jacques bio najstariji.[87] Brat Pierre stekao je titulu viteza 1316. godine, kao i brat Guilhen dok su se sestre udale u dobrostojeće obitelji Francuske. Kao najstariji sin Arnauda Duesea, odlučio je krenuti drugim putem. Prvotno je otišao u dominikanski samostan u Cahorsu, a nekoliko godina kasnije na studij civilnog i kanonskog prava u Montpellier.[88] Na studij teologije je otišao u Pariz, ali ga nije uspio završiti, pa je otišao u Orleans gdje je uspio dobiti diplomu završetka studija. 1295. godine na sveučilištu u Toulouseu je predavao kanonsko pravo. Studij prava posebno će obilježiti njegov pontifikat jer je tada postavio temelje znanja koje će izgrađivati kroz svoje funkcije u polju financije, uprave, prava.

Na preporuku kralja Karla II. Napuljskog postao je biskup u Fréjusu 1300. godine. 1308.-1310. godine imenovan je kancelarom kralja Karla II. Napuljskog, a 1310. godine prebačen je u Avignon gdje je i dalje obnašao funkciju biskupa, sve do 1312. godine kada će biti promoviran na poziciju kardinala.[89] Za vrijeme polemike u vezi templara, tadašnji papa Klement V. obratio se biskupu Jacquesu Duèseu jer je bio ugledan crkveni pravnik. Biskup Jacques Duèse dao je

[85] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 360.

[86] John E., WEAKLAND, „John XXII before his pontificate, 1244-1316: Jacques Duèse and his family*", Archivum Historiae Pontificiae* 10, 1972., str. 162.

[87] Isto, str. 162.

[88] WEAKLAND, *John XXII before his pontificate, 1244-1316: Jacques Duèse and his family*, str. 162.

[89] Patrick NOLD, John XXII and history, u Hans-Joachim SCHMIDT, Martin ROHDE, *Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats,* Berlin, 2014., str. 17.

pravne savjete koji su bili pogodni za suzbijanje templara.[90] Ali, što se tiče postupka koji je posthumno pokrenut protiv Bonifacija VIII. i ukidanja njegove bule *Unam Sanctam*, kao biskup je branio njegovo stajalište i smatrao navedenu bulu opravdanom.[91]

Smrću Klementa V., nastupila je dvogodišnja sedisvakancija zbog neslaganja između kardinala koji su podijeljeni. Naime, Zbor kardinala bio je u sljedećem omjeru; deset/jedanaest Gaskonjaca, šest ostalih Francuza ili Provansalaca i sedam Talijana.[92] Iz navedenog omjera vidljiv je najveći udio kardinala francuskog podrijetla što je posljedica pontifikata Klementa V. jer je porastao francuski utjecaj unutar vrha Katoličke Crkve. Tijekom odabira pape u periodu od 1314.-1316. godine, oni koji su bili pod utjecajem Klementa V. radili su pritisak na talijanske kardinale kako bi odustali od imenovanja novoga pape zbog ostvarivanja njihovog interesa u skladu sa željama francuskog kralja. Zbog toga su talijanski kardinali odustali od izbora pape sve dok ih grof od Poitiersa, brat francuskog kralja, unatoč zakletvi o zajamčenoj slobodi kretanja, nije zatvorio u dominikanski samostan sa zahtjevom odabira sljedećeg pape od četvorice navedenih kandidata pod vodstvom kardinala Napoleona Orsinija.[93] Gaskonjci budući da su uvidjeli da neće moći postaviti nekoga iz svojih redova kao papu zbog utjecaja obitelji Colonna, kralja Roberta Napuljskog i francuskog kralja Filipa V., odlučili su se kao i ostala većina s osamnaest glasova za Jacquesa Duesea, koji je spadao u provinciju Provansu, vjerujući da će uskoro umrijeti zbog poodmakle dobi.[94] Konačno, 07.08. 1314. kardinali su se složili u vezi izbora novoga pape, kardinala Jacquesa Duèsea koji je u tom trenutku imao 72 godine.

Za papu je okrunjen u Lyonu 05.09.1316. godine u prisutnosti francuskog kralja. U Avignon je došao odmah u listopadu 1316. godine nastanivši se prvotno u dominikanskom samostanu, a kasnije u biskupsku palaču jer je tadašnjeg biskupa učinio kardinalom, a biskupiju predao na upravu administratoru. Navedeno nije odgovaralo obitelji Orsini jer jedan od uvjeta zbog kojeg su podržali njegov pontifikat jest mogućnost koju je papa Ivan XXII. otvorenom, a to je preseljenje Kurije natrag u Rim.[95] Izbor pape Ivana XXII. je smatran kontroverznim jer ga je

[90] WEAKLAND, *John XXII before his pontificate, 1244-1316: Jacques Duèse and his family*, str. 168.

[91] Isto, str. 169.

[92] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str.360.

[93] Isto, str. 360.

[94] WEAKLAND, *John XXII before his pontificate, 1244-1316: Jacques Duèse and his family*, str. 172.

[95] Isto, str. 171.

javnost odmah okarakterizirala kao papu iza kojeg stoji francuski kralj, a on će sam cijeloga života ostati vjeran domovini što potvrđuje činjenica da je kao svoje trajno prebivalište izabrao Avignon umjesto Rima.[96] Smatran je vrlo iskusnim u svim pitanjima politike i uprave što je posljedica njegovog ranijeg iskustva na studiju i jer je bio u službi koja je bila usmjerena na davanje pravnih savjeta papi. U trenutku njegovog odabira, 1316. godine, papinska kurija je bila u nezgodnom položaju zbog vladavine prijašnjih papi i dvogodišnje sedisvakancije.[97] A, tada je izbor Ivana XXII. značio odabir najizrazitijeg političkog pape do tada što će potvrditi njegov cijeli pontifikat.

### 3.2. Financijske reforme

Papa Ivan XXII. naslijedio je praznu blagajnu nakon Klementa V. te je za vrijeme njegovog pontifikata došlo do smanjenja prihoda od tradicionalnih izvora iz Italije, a povišenja troškova papinske birokracije.[98] Naime, nakon Bonifacija VIII. i Benedikta XI., Ivanu XXII., odnosno Crkvi, je trebalo pripasti oko milijun zlatnih guldena. Ali, pape su trebali donijeti odluku; žele li novac koji je bio tzv. osobni tajni fond, ostaviti u ostavštinu Crkvi ili rodbini. Primjer jest upravo prethodnik Ivana XXII., Klement V. Naime, na kraju njegovog pontifikata Crkva je trebala raspolagati s 1 000 000 zlatnih guldena, ali je on 800 000 zlatnih guldena darovao svom nećaku Vicometu de Lomagneu, a iznose od ubiranja desetina koji su bili visoki, prepustio je kraljevima Francuske i Engleske.[99] Uzevši u obzir navedeno stanje financija nakon smrti Klementa V. i dvogodišnje sedisvakancije, kada je Ivan XXII. proglašen papom, u blagajni je pronašao 70 000 zlatnih guldena, od čega je polovicu trebao prepustiti Kardinalskom zboru nakon svog imenovanja papom. Nalazeći takvo stanje u Kuriji, Ivan XXII. se odlučio na sudski proces protiv spomenutog Vicomtea de Lomagnea te je nakon nekoliko godina sudskog spora uspio povratiti samo 150 000 zlatnih guldena.[100]

[96] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 361.

[97] Isto, str. 360.

[98] LOGAN, *A History of the Church in the Middle Ages,* str 301.

[99] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 396.

[100] Isto, str. 396.

Kako bi funkcionirala uprava Kurije i Papinska stolica mogla financirati potrebne izdatke, bilo je potrebno imati dobru raspodjelu zadataka ubiranja novca. Najvažniji financijski ured koji je tada postojao bila je Apostolska komora (*Camera Apostolica).*[101] Ona je za Svetu stolicu prikupljala novac iz duhovnih i svjetovnih izvora kao što su *annatae* i razne druge pristojbe.[102] Za vrijeme pontifikata Ivana XXII. Apostolska komora je smatrana najvažnijim uredom jer se brinula o papinim financijama te je Ivan XXII. većinu vremena proveo u pokušaju njenog unaprjeđenja. Na čelu Apostolske komore nalazio se kardinal *camerarius* (komornik), koji je ujedno i generalni blagajnik Rimske crkve, *thesaurarius generalis Ecclesiae Romanae.*[103] Jedna od važnijih dužnosti *camerariusa* bilo je imenovanje sakupljača (*collectores)* koji su bili odgovorni za sakupljanje na terenu mnogih papinskih poreza i nadzor nad radom sakupljača.[104] Nadalje, Ivan XXII. uveo je nove financijske, pravne i administrativno-upravne poslove koje su obavljali: bankari (*depositarii generales),* sakupljači Petrova novčića (*collectores),* bilježnici (*notarii),* guverner grada Rima te advokati i financijsko-porezni zastupnici (*procuratores fisci).*[105] Iz navedene podjele poslova ubiranja novca, vidljivo je kako je dobra organizacija Apostolske Komore bila korak ka centralističkoj crkvenoj vladavini.[106]

Glavne knjige o kojima se saznaje o financijskoj upravi Komore bile su *Introitus et Exitus* koje su sadržavale popis prihoda, izdataka, obračuna sakupljača/ kolektora koji su na cijelom području gdje je raširenо kršćanstvo, skupljali novac koji se dugovao Kuriji.[107] Nadalje, Komora je imala dobru podjelu na razna područja financija: registri za crkvenu desetinu, prokuracije, dugovani i uplaćeni novac, registri divizija.[108] Propisane su i razne pristojbe koje su biskupi i opati bili dužni plaćati. Od pristojbi najunosnije su bile zajedničke pristojbe i *annatae.* Zajedničke pristojbe (*servitia communia)* iznosile su trećinu ukupnog godišnjeg prihoda biskupa i opata.[109] Ti prihodi dijelili su se u jednakom omjeru između pape i kardinalskog zbora.[110]

---

[101] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 392.

[102] Jadranka NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* Split, 2007, str. 32.

[103] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 389.

[104] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 32.

[105]Isto, str. 32.

[106] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 384.

[107] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 392.

[108]JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 392.

[109] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 68.

Kroz povijest, prodavali su se crkveni položaji te su pape bili ti koji su postavljali većinu visokih crkvenih službenika što se u literaturi navodi kao prodavanje ekspektancija.[111] One su vlasniku koji bi za njih platio papi, davale mogućnost kandidiranja za visoku crkvenu poziciju nakon smrti ili odlaska prethodnika, ali samo pod uvjetom da netko drugi ne ponudi više novca. Nakon što su imenovani na određeni položaj, crkveni su službenici morali platiti oko polovice prihoda u prvoj godini, anate. *Annatae* su bile pristojbe na prihode prve godine posjedovanja nadarbine i predstavljaju najznačajniji pojedinačni prihod koji se sakuplja lokalno.[112] Prvotno se spominju za pontifikata Klementa V. koji je 1306. godine zahtijevao od svih ispražnjenih beneficija ili onih koji će se isprazniti u Engleskoj, Škotskoj i Irskoj prihode prve godine bez obzira na način kojim se zaposjedao te je navedeno potkrijepio mišlju *quia quod postulat inferior, potest etiam superior*, što bi značilo *da ono što zahtijeva niži, može i viši*.[113] Ali, koncil u Vienneu prosvjedovao je protiv toga te zahtijevao dostatan dohodak za onoga koji je stekao nadarbinu. Papa Ivan XXII. je nastavio praksu propisivanja anata. Propisivao je anate za cijelu Europu ili za više crkvenih pokrajina ili zemalja. 1326. godine donio je odluku prema kojoj se anate moraju plaćati za sve beneficije koji bi se ispraznili u Kuriji.[114] Visina anata je bila promjenjiva, ali se u prosjeku određuje prema pocjeni u određivanju desetine. One su u potpunosti pripadale papinskoj blagajni te su kao takve bile siguran izvor prihoda.

Nadalje, sljedeća opcija jačanja financijske situacije jesu porezi na prihode koje je Ivan XXII. počeo sakupljati 1330. godine za obranu Crkve od heretika, šizmatika i pobunjenika.[115] Ti su porezi u teoriji bili *subsidium caritativum* (dobrovoljni prilozi), iako praksa upućuje na drukčije stanje: po papinoj ih naredbi sakupljaju ovlašteni sakupljači (*collectores),* a za neizvršenu uplatu određene su stroge kanonske sankcije.[116] Porezi na prihode su bili relativno unosni jer je i broj potencijalnih platitelja vrlo velik. Tako je Ivan XXII. tražio od francuskih

[110] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 68.

[111] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 384.

[112] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 70.

[113] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 393.

[114] Isto, str. 393.

[115] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 67.

[116] Isto, str. 67.

biskupija 200 000–300 000 zlatnih guldena te su uglavnom dobiveni prilozi služili za neprestane ratove u Italiji.[117]

Ipak, treba s oprezom pristupiti analizi financijskih knjiga 14. stoljeća jer postoji mogućnost da su postojali i prihodi izvan zapisanih. U novije vrijeme se smatra da financijske knjige predstavljaju potvrde za uplaćene iznose i pravdanja činovničkog posla, odnosno da se bilježilo samo ono što se trebalo poslije dokazati. Uz navedeno u financijskim knjigama, postoji i tajni fond, što se često navodi kao privatni papini prihodi. Tako je Ivan XXII. za rat u Lombardiji dao više od 400 000 zlatnih guldena, a za koje se vjeruje da je bilo iz njegovog osobnog fonda.[118] Kao godišnji prosjek prihoda, Ivan XXII. imao je 230 000 zlatnih guldena. Usporedbe radi, ostali pape za vrijeme stolovanja u Avignonu, imali su godišnji prosjek 165 000 Benedikt XII., Urban V. 260 000, a Grgur XI. 480 000 zlatnih guldena.[119]

Sam boravak papi u Avignonu pridonio je određenim promjenama u gradu; promjene u gradnji, prirastu stanovništva, međunarodnom stilu života, prometnoj povezanosti s ostalim krajevima.[120] Izvješća Apostolske komore pokazuju da se velik dio novca trošio na održavanje raskošnih palača, uređivanje crkvi, umjetnosti i znanosti. Tada su kardinalski prihodi bili visoki zbog izbornih darova i određenih beneficija.[121] Zbog navedenog, Ivan XXII. je izdao konstituciju *Dat vivendi normam* kojom je ograničio raskoš kardinala u Avignonu; ograničio im je veličinu posjeda i kuća i raskoš njihovih obroka.[122]

Da je postojao dobar način provjere potrošnje na određenom području, svjedoči rubrika izdataka koja je u glavnim knjigama središnje uprave raspoređena na potrošnju kuhinje, opskrbe kruhom, podruma, staje, odjeće i tkanine, umjetničkih predmeta, nakita, biblioteke, gradnje, palača, ratnih izdataka, plaće, nekretnine, milostinja i slično.[123] Tako je za Ivana XXII. godišnji prosjek izdataka izračunat na 233 000 zlatnih guldena. Usporedbe radi i zbog boljeg poimanja financija, godišnji prosjek izdataka njegovih nasljednika bio je; za Benedikta XII 96 000, Klementa VI. 165 000, Inocenta VI. 260 000, Urbana V. 300 000, a Grgura XI. 480 000 zlatnih

[117] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 394.

[118] Isto, str. 394.

[119] Isto, str. 395.

[120] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 394.

[121] Isto, str. 389.

[122] ZUTSHI, „The Avignon papacy", str. 662.

[123] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 395.

guldena.[124] Dakle, iz navedenog, može se vidjeti da je pontifikat Ivana XXII. obilježen prosječnim godišnjim izdatcima.

Tako je veliki dio novca godišnjeg proračuna bio uložen na ratove, prvenstveno u Italiji zbog ranije spomenute situacije. U vidu toga, Ivan XXII. 63% izdataka potrošio je na rat u Italiji, dok su njegovi nasljednici Inocent VI. i Grgur XI. vjeruje se potrošili mnogo više.[125] Nadalje, plaća činovnika oduzimala je 10-20 % izdataka, dok su svakodnevne kućne potrebe avinjonskih papa bile podmirivane od strane okolice, a one proizvode koji nisu postojali u okolici, točnije luksuznu robu, uvozili su te je na luksuznu robu potrošeno 5-10 % ukupnih izdataka.[126] Iako je trošio znatnu količinu zlatnih guldena godišnje, za vrijeme pontifikata Ivana XXII. dohoci su nadmašili izdatke što je omogućilo stvaranje rezervi, koje će biti potrebne zbog kasnijih papi i njihovih sve većih izdataka.[127]

Vrhuncem financijskih reformi Ivana XXII. smatra se dobro upravljanje Apostolskom komorom. Svoj pontifikat je posvetio osiguranju prihoda papinskoj stolici te je rješenje pronašao u usavršavanju Apostolske komore – prikupljanjem, bilježenjem i organiziranjem financijskih spisa, kao i pomnim biranjem činovnika Apostolske komore. Nadalje, porezima na razne prihode i porezima na posjedovanje imovine je povećao prihode Crkve, a kako kler ne bi visoke prihode potrošio na održavanje dvora, ograničio je i njihovu financijsku djelatnost. Navedeno svjedoči o njegovom nastojanju osiguranja visokih prihoda za Katoličku Crkvu i održavanjem papinoga ugleda i političkog, društvenog te gospodarskog položaja.

### 3.3. Pravne reforme

Kada je riječ o avinjonskom papinstvu, misli se na centralistički sustav crkvene vladavine, a koji je stvorio novi crkveni ustroj, papinske financije i crkvenu birokraciju.[128] Avinjonski pape su u Avignonu postavili temelje za dobru administrativnu i pravosudnu organizaciju jer će nakon povratka u Rim crkvena administracija i uprava funkcionirati toliko

[124] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 395.

[125] Isto, str. 396.

[126] Isto, str. 395.

[127] Isto, str. 396.

[128] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 389.

dobro da će ju neki smatrati prejakom za duhovnu vlast.[129] Pravna osnova za puninu upravne vlasti *plenitudo administrationis* nastala je u 13. stoljeću, a avinjonski pape su preuzeli navedeni pravni sustav te su ga održavali uz pomoć crkvenih nadarbina unutar Kurije.[130]

Naime, Ivan XXII. je naslijedio praznu blagajnu nakon Klementa V. te je za vrijeme njegovog pontifikata došlo do drastičnog smanjenja prihoda od tradicionalnih izvora iz Italije, a i troškovi papinske birokracije su bili sve veći.[131] Suočen s nedostatkom financijske i platežne moći Ivan XXII. je povećao ukupan broj nadarbina pod jurisdikcijom Svete Stolice.[132] Nadarbina je uglavnom uključivala župnu crkvu, kanonikat, kolegijalnu crkvu ili neku drugu crkvenu čast koju bi papa s bulom (ekspektancijom) rezervirao za nekog klerika unatoč tome što je ta nadarbina bila neispražnjena. Nadarbine na koje je papa polagao pravo su za vrijeme Ivana XXII. naglo poskupile.[133] Unatoč tome što se lokalni moćnici nisu slagali s takvom politikom, ona je ipak donijela željene rezultate. Klerici koje je papa postavljao, u većini slučajeva, su bili obrazovaniji i primjereniji za posao nego ljudi koje su u planu imali svjetovni vođe, a i financijska dobit pape nije bila zanemariva.[134] Sve navedeno potvrdio je papa u svojoj konstituciji *Ex debito* iz 1316. godine.[135] Njome se podrazumijevalo skidanje određenog beneficijata, poništenje nekog izbora, odbijanje neke postulacije, odreknuće u papinu korist, a obuhvaćala je i beneficije kardinala i kurijalnih činovnika.[136] Tim postupkom, papa je potvrdio svoju vlast u Crkvi te zabranio miješanje svjetovne vlasti u crkvena pitanja. Isto tako, osigurao je svoj papinski položaj u odnosu na ostale crkvene položaje. Godinu dana kasnije, 1317. godine, Ivan XXII. donosi konstituciju *Execrabilis* te je u njoj iznio svoj stav koji će i primijeniti, a odnosi se na pokušaje oko ograničavanja gomilanja beneficija. Svi oni koji drže dva ili više beneficija smiju zadržati samo jedan beneficij povezan s dušobrižničkim dužnostima te još jedan,

[129] MERCIER, *Povijest Vatikana*, str. 203.

[130] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 388.

[131] LOGAN, *A History of the Church in the Middle Ages,* str 301.

[132] Isto, str. 301.

[133] ULLMANN, *A short history of the papacy in the Middle Ages,* str. 286.

[134] LOGAN, *A History of the Church in the Middle Ages,* str 302.

[135] Kerstin HITZBLECK, Besetzt! – Zum Umgang mit unrechtmäßigem Benefizienbesitz im Pontifikat Johannes' XXII., *u* Hans-Joachim SCHMIDT, Martin ROHDE, *Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats*, Berlin, 2014., str. 193.

[136] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 390.

ali bez dušobrižničkih dužnosti.[137] Svih drugih beneficija se treba odreći pred biskupom, a sve oslobođene beneficije pridržava sebi Sveta Stolica koja njima može raspolagati kako želi. Engleski kralj Edvard III. se ne slaže s navedenom odlukom jer je papa najviše funkcija namijenio dijelu francuskog klera. Zbog toga, Edvard III. statutima Provisora i Praemunire, 1350. i 1353. godine, za vrijeme nasljednika Ivana XXII., nastoji promijeniti navedenu odluku zabranom i ograničenjem papinskih dobara, kao i ograničavanjem moći papinskog suda nad engleskim subjektima. Nadalje, 16. rujna 1331. godine Ivan XXII. je donio još jednu pravnu reformu u vidu konstitucije *Ratio iuris* kojom je najvažniji crkveni sud (Sveta rota) postala autonomno tijelo sa sjedištem u apostolskoj palači, a i definirane su joj pojedine faze pravnog postupka.[138] Ovom konstitucijom se po prvi puta izvlače pitanja koja su bila nedefinirana ili zapostavljena u Katoličkoj Crkvi. Isto tako, prvi puta se jasnije reguliraju aktivnosti Svete Rote. Polazi od osnovnih postavki; oblačenja, točnosti, dužnosti i obaveza, kao i način fukcioniranja crkvenog suda.

Pravnim reformama Ivan XXII. je nastojao očuvati crkvene položaje od potencijalnog iskorištavanja. Naime, smatrao je da Crkva treba jedina imati pravo odlučivanja o postavljanju službenika na određenu poziciju bez uplitanja svjetovne vlasti. Kako određeni položaj donosi određene odgovornosti, a time i pogodnosti, bio je oprezan kako pojedini ne bi dobili mnoštvo funkcija, a time i beneficija čime bi stekli veliki utjecaj. Na taj način, Ivan XXII. je postigao dvoje; s jednim položajem osoba je posvećena svome poslu i funkciji koju obavlja unutar Crkve, a s druge strane, papa je htio spriječiti kanonske nepravilnosti, financijsko jačanje pojedinaca koji se trebaju baviti duhovnim poslom i dušebrižništvom.

### 3.4. Administrativne reforme

Papa Ivan XXII. imao je najduži pontifikat od svih avinjonskih papa. Svojim autokratskim načinom vladanja uredio je papinsku birokraciju te ju značajno unaprijedio i učinio efikasnijom. Bio je financijski i administrativni reformator koji je povećao papinsku kontrolu

[137] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 390.

[138] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 27.

imenovanja u biskupijama i samostanima, reorganizirao papinsku Kuriju i reformirao porezni sustav.[139]

Avignon je svojom veličinom i prometnim položajem osigurao dostojno mjesto za preseljenje papinskog dvora. Kardinali, viši činovnici Kurije i njihovi uredi bili su smješteni prvotno u unajmljenim kućama. Postupno se grade palače, samostani, bolnice, a samim proširivanjem i utvrđivanjem grada se stvara obrambena zaštita oko Avignona kao papinske rezidencije. Pored svoje rezidencije, pape su imali ljetne rezidencije, pa tako i Ivan XXII. koji je dao napraviti ljetnu rezidenciju u Pont-Sorgue i Chateauneuf-du-Pape.[140] Kao izvor o reformama, broju ljudi unutar Kurije njihovim dužnostima svjedoče zapisi koje čuva Vatikanski arhiv. Iako postoji izgubljenih spisa, njih oko 65 000 svjedoči o pontifikatu Ivana XXII.[141]

U gradu, papinska je kurija bila posebna izdvojena cjelina, država za sebe. Usprkos zajedničkim životnim funkcijama izdvajala se od gradskog stanovništva. Na samom početku preseljenja u Avignon, na višim položajima u Kuriji i u kancelarijama bilo su prvenstveno Talijani, a srednje i niže osoblje činili su često poznanici ili rodbina vladajućeg pape.[142] Nadalje, konstitucijom *Pater familias* reformirao je Apostolsku kancelariju (*Cancellaria Apostolica).*[143] Kancelarija je administrativna jedinica koja se bavi sastavljanjem, izdavanjem i slanjem papinskih svečanih bula i pisama.[144] Nju su činili bilježnici, pisari, korektori, registratori i ostali činovnici. Svatko je imao zaduženje u vezi čega se treba brinuti. Ivan XXII. je osnovao poseban ured u kojem su se preispitivale molbe klerika za dodjeljivanje nadarbina kako bi se postrožila kontrola nad izdavanjem istih.[145] Zatim je uveo pravilo da se sva pisma koja se bave tematikom nadarbina zapisuju u papinski registar.[146] Što se tiče izdavanja pravnih pisama praksa je ostala uglavnom ista i jednostavna.[147] Poseban ugled uživali su papini teklići, viši klerici, redovnici, posebice dominikanci jer su se bavili osiguranjem prijenosa bitnih i hitnih pisama, pa su

[139] DUFFY, *Sveci i grešnici,* str. 125.

[140] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 387.

[141] Isto, str. 391.

[142] Isto, str. 388.

[143] ZUTSHI, „The Avignon papacy“, str. 662.

[144] NERALIĆ, *Put do crkvene nadarbine,* str. 33.

[145] Isto, str. 32.

[146] ZUTSHI, „*The Avignon papacy*“, str. 662.

[147] Isto, str. 662.

pripadali višim službama kurijalnog osoblja i bližoj papinoj okolini.[148] Dakle, rimska kurija je naziv za organizacijski izraz Svete stolice. Obuhvaća povjerenstva, vijeća, urede i sudišta koji pomažu papi u upravljanju Katoličkom Crkvom. O bitnosti Apostolske kancelarije svjedoči činjenica da je ona danas, kao i Apostolska komora, još uvijek prisutna kao jedan od temeljnih ureda Katoličke Crkve.

Uprava apostolske palače bila je jako dobro organizirana, svatko je znao koje područje pripada njegovom okrugu aktivnosti i što se od njega očekuje. Dvorska uprava imala je podjelu na četiri osnovna odjela; kuhinja, ured za kruh, podrum i staje. Takva je podjela postojala od ranije, a zadržana i u pontifikatu Ivana XXII., a bila je povjerena na upravu prvenstveno klericima, dok su laici obavljali poslove poput vojnika, vratara, plemićke garde te je na dvoru bilo otprilike 500 osoba.[149] Neke su se službe dodjeljivale na određen rok, dok su neke prestajale papinom smrću. Većina njih je bila imenovana kao počasni papinski kapelani, a u periodu od Ivana XXII. do Benedikta XII. ih je bilo oko 3 000.[150] Dobar pokazatelj smjene talijanskog klera i postavljanje većeg udjela francuskog klera jest sastav Zbora kardinala. Tako je primjerice od pontifikata Ivana XXII., dakle 1316. do skorašnjeg povratka u Rim 1375. godine, imenovano 90 Francuza, 14 Talijana, 5 Španjolaca i 1 Englez.[151] Većina kardinala je tada posjedovala veliku, raskošnu kuću s brojnom poslugom, a s time i velikim izdacima te su pape, pa tako i Ivan XXII., trebali podsjećati na umjerenost. Primjerice, iz sačuvanih oporuka vidljiva je velika rakošnost kardinala, pa tako i ranije spomenutnog i značajnog kardinala prilikom imenovanja Ivana XXII. papom, Napoleona Orsinija.[152]

Ivanu XXII. uistinu se može pridati atribut reformatora. Konstitucije i bule koje je donio odnosile su se na područja kojima je bitno upravljati dobro kako bi se održala crkvena vlast kao samostalna. Tako je pažnju posvetio i neposrednom izvršavanju zakona i propisa, kao i osobama koje trebaju imati određene kvalifikacije za određeni posao unutar Crkve. Točnije, u ovom slučaju, administrativna reforma se odnosi na dobro funkcioniranje svakidašnjih dijelova Kurije-organizacija i uprava Kurije, potrošnja njenih pripadnika, aktivnosti i slično kako bi se preko

[148] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 392.

[149] Isto, str. 388.

[150] Isto, str. 388.

[151] Isto, str. 388.

[152]JE DIN, *Velika povijest Crkve,* str. 392.

administrativnih spisa mogla voditi evidencija o životu unutar Katoličke Crkve. Preko spisa, papa prati godišnje stanje Kurije te uviđa na kojim područjima su potrebne promjene.

### 3.5. Reforme i odnos prema vanjskom svijetu

#### a) Odnos sa svjetovnim vladarima

Nakon smrti cara Svetog Rimskog Carstva Henrika VII. iz dinastije Luksemburg, nastao je problem nasljedstva. Budući da je sin Henrika VII. bio premlad za nasljeđivanje krune, oni su podržavali dinastiju Luksemburg, odlučili su podržati dinastiju Wittelsbach, odnosno tadašnjeg Ludovika IV. Bavarskog. U isto je vrijeme, 1314. godine, kao protukralj izabran Fridrik III. Lijepi iz dinastije Habsburg zbog nezadovoljstva određenog dijela knezova koji se nisu slagali s odabirom Ludovika IV.[153] To je dovelo do neizbježnog rata jer je 1314. godine Sveto Rimsko Carstvo unutar sebe imalo dva kralja. Budući da je papa Ivan XXII. podržavao francuske interese prvotno je zauzeo neutralan stav u sukobu. Razlog tomu jest taj da Robert Anžuvinski, kralj Napulja, nije htio da njemački kraljevi imaju kontrolu nad Italijom, a i sam papa je imao dobre odnose s njim i njegovim ocem Karlom II. Napuljskim od biskupskih dana.[154] Dok je trajao njihov sukob Robert Anžuvinski, a s kojim je Ivan XXII. imao dobre odnose, je imao vlast nad Italijom jer je papa zabranio vikarima koje je postavio Henrik VII. djelatnost u Italiji.[155] Budući da su postojali oni kojima se nije svidjela papina odredba prema kojoj je Italija pripala Robertu Anžuvinskom, papa je raznim načima nastojao očuvati svoju odluku; proglašavanjem osoba hereticima ili pripisivanjem statusa interdikta gradovima.[156]

---

[153] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 392.

[154] Isto, str. 362.

[155] Isto, str. 362.

[156] http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27615, zadnji puta pristupljeno 02. srpnja 2018.

Inderdikt: *U Katoličkoj crkvi, popravna crkvena kazna kojom se vjernik ne isključuje iz zajednice, ali mu se zabranjuju određeni bogoštovni čini. Prema crkvenome pravu razlikovali su se osobni i lokalni (mjesni) interdikt. U povijesti se pojam češće upotrebljavao za lokalni interdikt, tj. kaznu podijeljenu nekomu mjestu, kraju, državi ili crkvi sa zabranom svih crkvenih funkcija. Od srednjega vijeka interdikt je bio snažno oružje papinstva protiv pojedinih država ili vladara u međusobnim sukobima (npr. pape Inocenta III. protiv francuskoga kralja Filipa Augusta 1200. i engleskoga kralja Ivana 1208; pape Pavla V. protiv Republike Venecije 1606). Prema novomu crkvenom zakoniku interdikt je samo osoban, a znači zabranu primanja sakramenata.*

Nakon osam godina prijestolonasljednih borbi, Ludovik IV. je zarobio Fridrika III. Lijepog u bitki kraj Mühldorfa 1322. godine. Tada ga je Ivan XXII. ekskomunicirao iz Katoličke Crkve, čime je opet potpomogao ostanku Roberta Anžuvinskog u Italiji jer je Ivan XXII. htio održati ravnotežu snaga u Italiji i Svetom Rimskom Carstvu.[157] Ono što je papa htio postići jest prevlast anžuvinske Francuske u cijeloj Italiji te nastojanje da se isključi Sveto Rimsko Carstvo i Fridrik III.[158] Napetost odnosa pape i Ludovika IV. je i dalje rasla zbog pomaganja moćne obitelji plemića Viscontijâ, gospodara Milana, Ludoviku IV. Ivan XXII. je stoga zatražio ukidanje njihove vlasti u Milanu i Lombardiji te je udijelio križarski oprost svima onima koji bi se odlučili poći u borbu u Italiju.[159] Smatra se da kardinali nisu bili upućeni u njegovu navedenu odluku niti su ju odobravali jer je ona služila prvenstveno za jačanje papinskih financija i francuske prevlasti. Ludovik IV. je poslao odred vojske u Italiju kako bi pomogla obitelji Visconti te je time ugrozio papinu predstojeću pobjedu. Zbog toga je Ivan XXII. pokrenuo postupak protiv Ludovika IV. s ciljem ukidanja kraljevske vlasti jer je smatrao da Ludovik IV. neopravdano nosi kraljevski naslov i ima kraljevska prava, da pomaže hereticima te je time htio otvaranje kandidature za prijestolje, dakako francusko.[160]

Na optužbe Ivana XXII. i njegovo ekskomuniciranje, Ludovik IV. odgovara sazivanjem sabora u kapeli njemačkih vitezova u Sachsenhausenu kod Frankfurta u ožujku 1324. godine te je podigao priziv protiv papinih optužbi te on njega optužuje za simoniju, herezu, nepotizam kroz Sachenhausensku apelaciju.[161]

Nakon što je Ivan XXII. odbio okruniti Ludovika IV. Bavarskog za cara Svetog Rimskog Carstva i zatražio da se povuče s položaja cara, Ludovik IV. je 1328. godine s vojskom ušao u Rim te se dao okruniti carskom krunom iz ruku rimskog plemića Sciarra Colonna u Lateranu budući da nije našao niti jednog crkvenog dostojanstvenika koji bi to napravio.[162] Iste godine je Ludovik IV. postavio franjevca-spiritualca Pietra Rainalduccija kao protupapu Nikolu V., koji je nedugo zatim ponovio njegovu krunidbenu ceremoniju jer se papin blagoslov i krunidba cara ili

[157]JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 363.

[158]Isto, str. 361.

[159] Isto, str. 362.

[160] Isto, str. 363.

[161] Isto, str. 363.

[162] Isto, str. 392.

kralja smatrala nužnom jer je prikazivala suodnos duhovne i svjetovne vlasti.[163] Nikola V. je bio samo simbol otpora kraljeve vlasti u odnosu na papin autoritet. Nije imao većeg značaja te je nakon odlaska Ludovika IV. iz Italije dobio oprost od pape u Avignonu.

**b) Odnos sa spiritualcima**

Kako je navedeno, u sklopu navedenih događaja, izdaje se Sachenhausenska apelacija prema kojoj se optužuje papu da zloupotrebljava upotrebu crkvenih kazni u borbi protiv političkih protivnika.[164] S obzirom da je papa Ivan XXII. osudio franjevce-spritualce kao heretike, Sachenhausenska apelacija smatra papu heretikom jer je franjevce-spiritualce osudio hereticima. U tomu je Ludovik IV. kao moćne saveznike iskoristio franjevce jer su oni smatrali da temeljna odrednica Katoličke Crkve treba biti siromaštvo jer je Isus Krist, kao i njegovi apostoli, živio bez posjedovanja bilo kakve imovine. Franjevci spiritualci poznati su i pod imenom Fraticelli.[165] Oni su radikalna skupina koja je slijedila pravilo Svetog Franje Asiške u poimanju siromaštva kao nužnog za svećenstvo. Nadalje, kritizirali su bogatstvo i materijalno posjedovanje Katoličke Crkve. Sukobili su se i s papom Bonifacijem VIII. koji je njihovo naučavanje 1296. godine proglasio nevažećim, a spiritualce hereticima.[166] Poimanje Crkve kao siromašne i bez imovine bi značilo kako bi Katolička Crkva sva materijalna dobra trebala prepustiti državnim vlastima. To bi promijenilo položaj Katoličke Crkve i njenu moć. Naime, Crkva je otvarala i imala vlast nad zdravstvenim ustanovama (bolnice, skloništa za oboljele), obrazovnim ustanovama (samostani s knjižnicama u kojima su se prepisivali rukopisi i podučavalo), sirotištima i ostalim projektima socijalne skrbi. Franjevci spiritualci nisu priznavali Ivana XXII. kao papu jer nije slijedio osnovno načelo siromaštva, a koje oni smatraju jednim od temelja Svetoga Pisma. Stoga, odbijali su prihvatiti odredbe Ivana XXII., kao i sve one koji su njega priznavali papom.

Ivan XXII. je osudio takvo poimanje siromaštva jer bi to značilo da svi svećenici, pa time i papa, trebaju odbaciti bilo kakav oblik imovine što je Ivan XXII. proglasio krivovjerjem jer je

[163] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 364.

[164] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 383.

[165] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 427.

[166] Isto, str. 426.

tvrdio da je i sam Isus Krist živio u kući u Nazaretu, posjedovao stolarski alat, kao i njegovi učenici.[167] Ivan XXII. im je oduzeo samostane te zabranio sve samovoljne poteze.

Spiritualci su svoj stav potkrijepili bulom pape Nikole III. *Exit qui seminat*, a Ivan XXII. je 1322. godine objavio bulu *Quia nonnunquam* kojom je ostavio otvorenim pitanje siromaštva, odnosno crkvenim ekspertima je dao na razmatranje načelo siromaštva koje kao takvo potječe iz vremena prve Crkve.[168] Među sobom se crkveni eksperti nisu slagali, ali je većina osudila rigoroznu ideju siromaštva jer bi to značilo da Crkva gubi pravo posjedovanja imovine. Budući da je i dalje postojalo neslaganje i javni apeli da je zdrav i pravovjeran nauk da Krist i apostoli nisu ništa vlastito posjedovali, papa je u studenom 1323. godine izdao kratku bulu *Cum inter nonnullos* koja je potvrdila sve njegove prijašnje bule koje se tiču sukoba sa spiritualcima, a time i Ludovikom IV. Bavarskim, a koja ima najveće posljedice.[169] Tom bulom je proglasio heretičnim učenje da Isus Krist nije posjedovao imovinu, da je u doslovnom smislu bio siromašan te da Katolička Crkva sukladno tomu ne smije posjedovati bilo kakav oblik imovine.

Treba istaknuti hrvatskog teologa i prvog blaženika koji je bio uključen u ovaj spor- Augustina Kažotića. Bio je iz reda dominikanaca, boravio na avinjonskom dvoru početkom 1320-ih gdje je pratio razvoj spora pape Ivana XXII. i spiritualaca te je potaknut događajima objavio djelo „O materijalnim dobrima Krista i njegovih učenika“. On smatra da su Isus Krist i njegovi učenici posjedovali zemaljska dobra jer su ona bila nužna za apostolsko djelovanje. Takav oblik vlasništva nije bio privatan nego zajednički. Nadalje, smatra da siromaštvo nije znak kršćanskog savršenstva nego sredstvo za ostvarenje istoga. To potkrjepljuje primjerom Ivana Krstitelja koji je bio siromašniji od Isusa Krista, ali nije bio savršeniji od njega. U raspravi se oslanja na svoje prethodnike poput Svetog Augustina, Ivana Zlatoustog, Tome Akvinskog i prvenstveno na Sveto pismo. Ne smatra spornom činjenicu da su se Isus Krist i njegovi učenici služili različitim dobrima kako bi mogli naviještati Radosnu vijest „kušat ću pokazati da siromaštvo nije samo po sebi savršenstvo, nadalje, što god ljudi oštroumno govorili o

[167] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 383.

[168] JEDIN, *Velika povijest Crkve*, str. 427.

[169] Isto, str. 428.

posjedovanju stvari i njihovoj uporabi.“[170] Na kraju rasprave navodi riječi svetog Augustina u njegovoj knjizi „O radu redovnika“ da „Gospodin nije htio reći da ništa ne treba priskrbljivati za budućnost, nego prije to da ne zanemare povjerenu im službu propovijedanja zbog straha da će im nedostajati potrebno, i da propovijedanjem ne bi išli za postizavanjem zemaljske koristi.“[171] „Naš Gospodin, imajući u svom milosrđu sućut prema slabima, premda su njemu mogli anđeli posluživati, imao je također kesu, u koju se stavljala milostinja, potrebna njihovu načinu života, što su je poklanjali dobri vjernici; tu je kesu povjerio Judi.“[172] Dakle, Augustin Kažotić opravdava stajalište Ivana XXII. da su Isus Krist i njegovi učenici nužno posjedovali razna dobra, ali na njih nisu bili navezani. Branio je stavove i poteze poglavara Katoličke Crkve, Ivana XXII. jer je smatrao da je Ivan XXII. potkrjepljenje pronašao u Svetom Pismu koje je prvi izvor katoličke vjere.

**c) Stav prema Williamu Ockhamu i Marsiliju Padovanskom**

Sukob Ludovika IV. i Ivana XXII. je utjecao na javnost zbog izricanih pamfleta i bula te ratova koji su se događali. Oni koji su podržavali Ivana XXII. i njegov nauk otvoreno su se sukobili s neistomišljenicima na čelu s Ludovikom IV. Naime, pristaše Ivana XXII. oblikovali su zahtjeve za svjetovnim prvenstvom papa, ali mnogi nisu podržavali tu opciju. Djelatnost protupapinskih pisaca bila je mnogo jača. Najvažniji među njima su bili William Ockham i Marsilije Padovanski čija će učenja okupirati pontifikat Ivana XXII. te ostaviti posljedice i na naredna stoljeća, a tiču se statusa Crkve kao institucije.[173]

William Ockham je bio engleski filozof koji se protivio postavkama crkvenog naučitelja Svetog Tome Akvinskog jer je podržavao samo onu istinu koju je moguće spoznati razumom, a vjerske istine to nisu. Smatra da se jedina istina nalazi u Svetom pismu, da papa može pogriješiti tumačeći napisano te da shodno tomu Crkva ne treba postojati.[174] Njegov filozofsko-teološki

[170]Augustin KAŽOTIĆ, *Bogoslovni spisi: Rasprava o pitanjima krštenja slika i drugim oblicima praznovjerja (1320.); O imetku Kristovu i (njegovih) učenika ili apostola i o njegovoj uporabi (1321./22.),* priredio Franjo ŠANJEK , Zagreb, 2007., str. 118.

[171] KAŽOTIĆ, *Bogoslovni spisi: Rasprava o pitanjima krštenja slika i drugim oblicima praznovjerja (1320.); O imetku Kristovu i (njegovih) učenika ili apostola i o njegovoj uporabi (1321./22.),* str. 118.

[172] Isto, str. 115.

[173] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 383.

[174] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 383.

nauk je postao predmetom sveučilišne rasprave te je podnesena tužba Kuriji zbog opasnog nauka.[175] Ivan XXII. ga je pozvao u Avignon, ali zbog veće zabrinutosti zbog spora sa spiritualcima i Ludovikom IV., papa je ostavio po strani navedeno učenje Williama Ockhama iako je ono zainteresiralo tadašnji obrazovani sloj stanovništva. Njegove teorije su postavile početni korak ka raspadu srednjovjekovnog sustava vrijednosti zbog vremena u kojem su se dogodile.[176]

Nadalje, veću je pažnju Ivan XXII. posvetio učenju Marsilija Padovanskog. Marsilije Padovanski je bio jednako radikalan, ali se usredotočio i na praktične posljedice svoga učenja.[177] Tako se bavi propitivanjem svjetovne i duhovne vlasti. Papa Gelazije u 5. stoljeću razvio je nauk prema kojem su svjetovna i duhovna vlast jedna od druge nezavisne, ali usmjerene jedna prema drugoj i ovisne, ali s tim da je duhovna plemenitija.[178] Ali, Bonifacije VIII. i Ivan XXII. se nisu pridržavali navedenog jer su smatrali da papa treba imati vrhovni autoritet. Marsilije navodi da Crkvu čine svi vjernici te da zato svećenstvo ne može imati apsolutnu vlast nad vjernicima i onome što će oni usvojiti.[179] U djelu *Defensor pacis* zalaže se za potpuno ukidanje crkvene vlasti i uvođenje potpune vlasti države nad svim područjima života.[180] Prema njemu; *svi su svećenici liječnici duše, dok liječnici liječe tijelo, ali nitko od njih ne može ne može tražiti da donosi zakone, sudi ili osporava svjetovne vlasti.*[181] Takvo poimanje Crkve bi značilo da je samo jedna u nizu društvenih institucija te da kao i ostale institucije treba biti podvrgnuta državnoj vlasti. Unutarnju organizaciju Crkve bi trebao organizirati svjetovni vladar koji predstavlja sve vjernike. Papi Ivanu XXII. nije odgovaralo njegovo učenje, pa je Marsilije utočište pronašao kod Ludovika IV. Da se Ludoviku IV. svidjelo njegovo djelo i što bi se njime moglo promijeniti,

[175] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 420.

[176]Isto, str. 392.

[177] Scott HAHN i Benjamin WIKER, *Politicizing the Bible: The Roots of Historical Criticism and the Secularization of Scripture 1300-1700,* Herder &Herder, 2013., str. 308.

[178] Isto, str. 415.

[179] Frank Godthardt, Marsilius von Padua als politische Herausforderung f*ür Johannes XXII., u* Hans-Joachim SCHMIDT, Martin ROHDE, *Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats*, Berlin, 2014.,str. 77.

[180] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 384.

[181] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 418.

pokazuje praktično djelovanje prema savjetima Marsilija Padovanskog. To se može iščitati iz careve krunidbe rimskog plemića i ustoličenja pape.[182]

1327. godine pet teza iz *Defensor pacis* je Ivan XXII. osudio kao krivovjere.[183] Prvotno, da je Krist plaćanjem poreznog novčića posvjedočio podložnost svjetovnoj vlasti, Sveti Petar kao prvi papa nema više autoriteta u odnosu na ostale apostole, stajalište da car može postaviti, smjeniti ili kazniti papu, da su svi svećenici istoga ranga te da svećenici imaju kaznene vlasti zbog carevog odobrenja.[184] Ovako učenje ostavilo je posljedice i na stoljeća koja će tek doći, ali ne i toliko za pontifikata Ivana XXII. jer je većina svjetovnih vladara bila zauzeta vanjskopolitičkim (primjerice Stogodišnji rat) ili unutarnjim sukobima te nije imala snage za uplitanje u odnose s Crkvom.[185] Iako je Ivan XXII. ovakvo naučavanje odredio kao lažno, odnosno kao krivovjerje, ono će i dalje ostati prisutno u dvorskim krugovima i onima koji su htjeli svoju svjetovnu vlast proširiti i na Crkvu.[186]

**d) Misije i eshatologija**

Nadalje, važna odrednica je bila osiguravanje navještanja Svetog pisma, Evanđelja, poganim narodima, odnosno narodima na Istoku. Poput i prijašnjih papi, Ivan XXII. je inzistirao na misijskim putovanjima.[187] Prvotno, jer je to zadaća svakog katolika, a koja se temelji na Svetom Pismu *Pođite po svem svijetu svijetu, propovijedajte Evanđelje svemu stvorenju*,[188], a koju on kao poglavar Katoličke Crkve treba vršiti. Nadalje, nova mjesta na kojima se navješta Evanđelje postaju i novi izvor troškova jer misijska putovanja iziskuju troškove putovanja, osnivanja škola, održavanja bolnica, sirotišta i slično. Nastojao je preurediti crkvene odnose u Aziji. Tako je uspostavio crkvenu pokrajinu Sultaniju kojoj je podredio šest sufraganata i dao na upravu dominikancima i pokrajinu Kanbalik.[189] Poticao je misijski rad među muslimanima u sjevernoj Africi kao i pridobivanje Mongola kao saveznika protiv islama. Prvenstveno zbog toga

[182] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 364.

[183] Isto, str. 418.

[184] Isto, str. 418.

[185] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 384.

[186] Frank Godthardt, Marsilius von Pauda als politische Herausforderung *fur Johannes XXII., 2013., Berlin,* str. 81.

[187] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 449.

[188] Mk 16,15, prema izdanju: *Biblija,* Zagreb, 2016

[189] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 455.

je Ivan XXII. priznao zajednicu portugalskih vitezova koji su se udružili nakon ukinuća Templarskog reda kao Militia Jesu Christi.[190] U vidu toga objavljena je bula *Ad ea ex quibuss cultus* koja je postala uporište za kolonijalno širenje Portugala, crkvenu jurisdikciju nad osvojenim područjima i za buduće patronsko pravo portugalskih kraljeva u misijama.[191]

Konačno, krajem svog pontifikata, Ivan XXII. je iznio mišljenje koje je mnoge zabrinulo, a koje se tiče doktrine *visio beatifica. Visio beatifica* odnosi se na kontroverzno pitanje Posljednjeg suda i života poslije smrti u Katoličkoj Crkvi. Ivan XXII. je bio mišljenja da duše preminulih nakon smrti ne idu izravno u raj, nego tek nakon općeg suda.[192] Zbog toga su mu mnogi teolozi zamjerili te se okrenuli od takvog učenja koje su htjeli proglasiti herezom. Ali, vjeruje se da je u predvečerje smrti napustio svoje mišljenje o navedenom pitanju.[193]

Bez sumnje, pontifikat Ivana XXII. je ostavio dalekosežne posljedice za njegove nasljednike Svete stolice, pa time kompletnu Katoličku Crkvu. Promatra li se s isključivo teološkog stajališta, Ivan XXII. je obranio i bulom javno obznanio kontroverzno stajalište o mogućnosti posjedovanja imovine Katoličke Crkve, a koje je prema njegovom shvaćanju u skladu sa Svetim pismom. Nadalje, izvršio je temeljnu apostolsku zadaću, a to je širenje Evanđelja diljem svijeta misijskim putovanjima. Ali, krajem pontifikata je postao nesiguran u vezi postojeće doktrine Posljednjeg suda te je njegovo razmišljanje uzdrmalo Katoličku Crkvu, pa je svoje mišljenje povukao. Očuvao je vjerske istine prisutne od nastanka kršćanstva. Što se tiče promatranja njegovog pontifikata sa svjetovnog stajališta, nesumnjivo je nadogradio temelj crkvene centralizacije i uredio njen financijski sustav. Iako Kurija i Sveta Stolica nije bila u višestoljetnom prebivalištu, Crkva je uspjela održati svoj položaj. Naime, Ivan XXII. je svojim reformama pridonio oblikovanju novog crkvenog ustrojstva, papinskih financija, a koji su njegovi nasljednici nastavili činiti da je povratkom u Rim položaj Kurije i papinski položaj bio u odličnom stanju. Avinjonski pape su najviše koristili dosege njegovog dobro organiziranog financijskog sustava i usavršene crkvene uprave, pa su njegovi nasljednici jednako dobro mogli

[190] JEDIN, *Velika povijest Crkve,* str. 457.

[191] Isto, str. 457

[192] Isto, str. 365.

[193] Isto, str. 366.

uložiti novac na održavanje dvora u Avignonu koji je postao jedno od najvažnijih središta europske književnosti i umjetnosti te na zadaće koje iziskuju potrebe Katoličke Crkve.[194]

## 4. ZAKLJUČAK

Iako nisu bili u svom višestoljetnom prebivalištu, Rimu, pape su nastojali održati stabilan položaj Katoličke Crkve, a time ujedno i svoj položaj kao vrhovnog duhovnog autoriteta. U razdoblju od 1309. godine do 1377. godine koje se označava kao Avinjonsko papinstvo, papinstvo i Kurija su bili u naizgled problematičnom položaju zbog odnosa s vodećim svjetskim silama, ali nisu izgubili na svom političkom, gospodarskom, društvenom značenju, niti za pontifikata pape Ivana XXII.

Iako su određene, visoke funkcije, preuzeli Francuzi, pape su autoritativno vladali Avignonom, što je bio slučaj s pontifikatom pape Ivana XXII. Reforme koje su se dogodile za pontifikata Ivana XXII. i ostalih avinjonskih papi, stvorili su temelj za nastanak Crkve kakvu danas poznajemo. Iako pape avinjonskog razdoblja svoju vlast više nisu toliko temeljili na ostavštini prve Crkve i nasljedstvu apostola nego na uređenom administrativnom sustavu kao i ostale institucije i dalje su imali izniman uspjeh što pokazuje činjenica da je u 21. stoljeću papinstvo i dalje stabilno, a time i Katolička Crkva.

Održavanju položaja Katoličke Crkve, pridonio je pontifikat pape Ivana XXII. jer je ostavio značajan utjecaj u 14. stoljeću na daljnje djelovanje Petrovih nasljednika. Naime, Ivan XXII. bio je prvenstveno usredotočen na financijsku sigurnost Svete Stolice te je velik dio pontifikata posvetio usavršenju financijskih ureda, prvenstveno Apostolske komore koju će koristiti i njegovi nasljednici. Tim postupkom, Crkva nije izgubila financijsko uporište nego ga je potvrdila i nastavila dalje usavršavati kroz pontifikate narednih papi kako bi bila neovisna o svjetovnoj vlasti. Nadalje, kako bi osigurao svoj položaj, Ivan XXII. je proveo upravne i administrativne reforme kako bi imao činovnike odane Svetoj Stolici. Navedeno je bilo potrebno zbog njegovog plana reorganizacije Kurije i poreznog sistema koje je i učinio izdajući mnoge bule i konstitucije koje svjedoče o njegovom statusu pape koji je imao izrazitu političku aktivnost. Osim navedenih financijskih, pravnih i administrativnih reformi, Ivan XXII. je nastojao obraniti teološke istine stabilne u Katoličkoj Crkvi od njena postanka. Zbog toga je

[194] GOLDSTEIN, GRGIN, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku,* str. 384.

izbio sukob franjevaca-spiritualaca i pape zbog različitog poimanja Kristovog siromaštva. Sukob je utjecao i na javnost jer je dio javnosti podržavao franjevce-spiritualce zbog velike raskošnosti Crkve. Nadalje, djelovao je s ciljem širenja katoličke vjere na Istok. Tu zadaću je povjerio vodstvu dominikanaca organiziranjem misijskih putovanja i osnivanjem potrebnih zdravstvenih, obrazovnih ustanova za privlačenjem novih vjernika.

Uzveši u obzir Ivana XXII. može se zaključiti da je iza sebe ostavio nasljedstvo vrijedno spomena i daljnje nadogradnje koje će ostali pape iskoristiti tijekom svojih reformi Kurije, a koje bi zbog opsežnosti teme, bilo potrebno prikazati u novoj studiji.

**POPIS IZVORA**

BIBLIJA, Zagreb, 2016.

HENDERSON, F. Ernest, *Select Hisorical Documents of the Middle Ages*, London, 1910.

KAŽOTIĆ, Augustin, *Bogoslovni spisi: Rasprava o pitanjima krštenja slika i drugim oblicima praznovjerja (1320.); O imetku Kristovu i (njegovih) učenika ili apostola i o njegovoj uporabi (1321./22.)*, priredio Franjo ŠANJEK , Zagreb, 2007.

**POPIS LITERATURE:**

DUFFY, Eamon, *Sveci i grešnici: povijest papa*, Rijeka, 1998.

FRANZEN, August, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb, 1993.

GOLDSTEIN, Ivo, *Povijest 6: Rani i razvijeni srednji vijek*, Zagreb, 2007.

GRGIN, Borislav i GOLDSTEIN, Ivo, *Europa i sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, 2008.

GODTHARDT, Frank, Marsilius von Padua als politische Herausforderung für Johannes XXII., Berlin, 2003. u SCHMIDT, Hans-Joachim, ROHDE, Martin, *Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats*, Berlin, 2014.

HAHN, Scott, WIKER, Benjamin, *Politicizing the Bible: The Roots of Historical Criticism and the Secularization of Scripture 1300-1700*, Freiburg, 2013.

HASTINGS, Adrian, MASON, Alistair, PYPER, Hugh S., *The Oxford Companion to Christian Thought*, New York, 2000.

HITZBLECK, *Kerstin, Besetzt!* – Zum Umgang mit unrechtmäßigem Benefizienbesitz im Pontifikat Johannes' XXII., u Bern, 2013. u Hans-Joachim SCHMIDT, Martin ROHDE, *Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats*, Berlin, 2014.

JEDIN, Hubert, *Velika povijest Crkve*, Zagreb, 2013.

JONES, Percy M., *Reform and Revolution in France: The Politics of Transition*, 1774-1791, New York, 1995.

LOGAN, F.Donald, *A history of the church in the middle ages*, Taylor & Francis e-Library, 2005.

MERCIER, Jacques, *Povijest Vatikana*, Zagreb, 2001.

NERALIĆ, Jadranka, *Put do crkvene nadarbine*, Split, 2007.

NOLD, Patrick, John XXII and history, u *Hans-Joachim SCHMIDT, Martin ROHDE, Papst Johannes XXII: Konzepte und Verfahren seines Pontifikats,* Berlin, 201

PIRENNE, Henri, *Povijest Europe*, Split, 2005.

ULLMAN, Walter, *A short history of the papacy in the middle ages*, London, 1972.

ZUTSHI, P.R., *The Avignon papacy: The new Cambridge medieval history, vol VI c. 1300- c. 1415,* Cambridge, 2000.

WEAKLAND, John E., *Pope John XXII and te Beatific Vision Controversy*, 1968.

WILLERHAUSEN, Andreas, *Die Päpste von Avignon und der Hundertjährige Krieg: Spätmittelalterliche Diplomatie und kuriale Verhandlungsnormen (1337-1378)*, Berlin/Boston, 2014.

WOOD, Diana, *Clement VI: the pontificate and ideas of an Avignon pope*, Cambridge, 1989.

**Izvori s interneta**

http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19578, zadnji put pristupljeno 25 lipnja 2018.

https://sourcebooks.fordham.edu/source/14cpetrarch-pope.asp, zadnji put pristupljeno 25. lipnja 2018.

http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27615, zadnji puta pristupljeno 02. srpnja. 2018.